

Ko se sanje uresničijo

V knjižicah, ki jih obsega zbirka *Kako so živeli...*, sem se v več prispevkih dotaknila šole, ki je v mojem življenju pustila globoke sledi, saj sem jo živela več kot pol stoletja, najprej kot učenka, dijakinja in študentka, kasneje po kot slavistka na Jesenicah, v Črnem Vrhu nad Idrijo, v Lescah in v Radovljici poskušala učencem dopovedati, da učni predmet slovenski jezik ni tak bav bav. Pol leta na Jesenicah me je naučilo tistega, česar mi nista dala univerza in značaj, črnovrški otroci so mi odpirali svoja srca, polna prijaznosti in iskrene fantovske nagajivosti, da bi bili opaženi, če niso mogli blesteti pri uspehu, leški in učenci iz Begunj so mi vedno znova dokazovali, da moje poučevanje ni samo služba, ampak tudi poslanstvo, radovljiška DU pa mi je odprla vrata v osnovno šolo za odrasle. Nikjer ni bilo lahko in enostavno, kajti delo z otroki je odgovorno, občutljivo, nepredvidljivo, a lepo in nepozabno.

In česa sem se jaz naučila v vseh teh desetletjih med mladimi? Povsod so si mladi podobni, razlikujejo se le po tem, v kakšnem okolju živijo, zato so si bili podobni črnovrški in begunjski učenci in učenke, v šolo so prinašali toplino in prijaznost, med jeseniškimi in leškimi bi se našla podobnost v tem, da so bili starši dolgo v službah in da so bili mnogi otroci preveč prepuščeni »cesti« in njenim nevarnostim. Razlike med učenci so bile bolj ali manj opazne in prav tu sem jim skušala pokazati, da spoštujem vsakogar posebej, da sem pravična, dosledna, stroga in enako zahtevna, da jim želim pomagati, ker jih imam rada in ker sem odgovorna za svoje delo. In to, kar sem jim dajala, sem obilno dobivala nazaj: njihovo mladostno živost in radost, celo pesem, kajti med mladimi ostajaš mlad. Da, lepo mi je bilo med mladimi, pa naj so bile to redne ure slovenščine, dodatni ali dopolnilni pouk, literarni, dramski, novinarski krožek in šolski časopis, priprave kulturnih dni in priprave na gledališke in filmske predstave, tudi operne. Povsod je prisoten in odgovoren za uspeh slavist. Sama sem nekaj časa poučevala tudi srbohrvaščino, zgodovino in likovno vzgojo, v zvezi s to pa so bile povezane razstave in različne delavnice. Danes se sprašujem, kako sem zmogla. A kar sem, ker sem imela to delo rada. Prav zato trdim, da učitelj, ki razume svoje šolsko delo samo kot službo, jemlje sebi in učencem največje draži tega poslanstva: širino, ustvarjalnost in človeško toplino. Srečna sem, da sem z mladimi delila toliko svojega življenja in da se še danes radi srečujemo in predvsem poznamo.

Besedo VČASIH pa razujem daleč v preteklost, da se moram preleviti v učenko, ki je vedno dolgo pešačila do šole, da sem se v temnem času leta bala dodatnega pouka, krožkov in vaj pevskega zbora, ki so potekali v popoldanskem in zgodnjem večernem času, kajti pozimi je bil to čas teme in smo učenci z Lipce, Blejske Dobrave in Kočne še posebej težko večkrat tedensko dvakrat dnevno pešačili čez Savo na Koroško Belo, včasih tudi na Jesenice, in nazaj. Otroke iz dobrowske šole so si v določenem času, po potrebi, lastile tako jeseniške šole kot šola na Koroški Beli, čeprav jim niso vedno najlepše »dišali«. Podobno se je godilo rovtarskim otrokom. Žal. Danes so na moje veliko zadovoljstvo razmere čisto drugačne. Sama sem štiri leta nabirala učenost v kasnejši »čistilnici«, po selitvi na Lipce pa so me prešolali na Koroško Belo, kar zame ni bilo enostavno niti lahko.

In kakšno izkušnjo imam z učitelji kot kasnejša učiteljica? Moram reči, da so se z nami eni trudili bolj, drugi manj, da so bili bolj ali manj pravični in odmerjeno prijazni ali vresečči, obojestranske ljubezni pa nisem čutila, čeprav sem bila dobesedno zaljubljena v učiteljico prvega in četrtega razreda in je učiteljica Dolganova zaslužna, da sem vzljubila slovenščino ter sklenila hoditi po njeni poti. Pri večini sem čutila nedostopnost, celo vzvišenost, pogrešala sem nasmeh. Morda pa sem bila malo nedostopna tudi sama. Vse se je zapisalo v spomin, ki me je po svoje vodil skozi življenje. Kolikor daleč mi namreč seže zavedanje zase, vem, da sem bila globoko prepričana, kaj bi rada v življenju počela, čeprav sem šolo in učitelje spoznavala najprej skozi pripovedovanje nekaj let starejšega bratranca in staršev. Šolo sem povezovala z lepimi zvezki, barvicami, posebej pisali. Spominjam se, da nam je bila na Beli najbolj všeč učiteljica angleščine, ki je imela večbarvni srebrni kemični svinčnik, s katerim je zapisovala raznobarnve ocene v žepno redovalnico, ki jo je kot ena redkih uporabljala. Kasneje sem ugotavljala, da so učiteljice resne, prijazne, lepo urejene in oblečene po modi, spoštovane in ugledne in da zelo lepo govorijo slovensko. In to slednje me je dobesedno očaralo.

Slovenski jezik sem še pred vstopom v prvi razred »poučevala« vsako poletje ograbelek otrok moje starosti v eni od zagrebških ulic, kjer je živela moja teta, mamina sestra, z družino. Z eno leto starejšo sestrično in dosti mlajšim bratrancom smo bili glavni. V družini so govorili oba jezika, zato sta mi bila v veliko pomoč pri najbolj priljubljeni igri vsakega poletnega dopoldneva, ki nam je vsem prehitro minil, ko je potekel moj mesec.

Osnovna šola na Koroški Beli leta 1963 (fototeka GMJ)

Tako se je zgodilo tudi tistega leta, ko sem prišla na prave počitnice v Zagreb, kar pomeni, da je bila za nami prva prava izkušnja šole, opravili smo namreč prvi razred. Takrat je bila tudi naša dvojezična šola drugačna: v slabi desetini pretežno deklic se je prebudila še ena »učiteljica«, Maca, ki je odločila, da bom tudi jaz občasno učenka, in sicer takrat, ko bo ona poučevala hrvaščino.

Vsak dan ob desetih dopoldne so otroci iz naselja, hiše so bile postavljene v obliki amfiteatra, na komaj opazno zelenico sredi okroglega dvorišča prinesli »štokerle« (stole brez naslona) za mize in pručke, v žepih pa so skrivali preproste barvice in svinčnike ter nekaj papirja, od toaletnega do »škرنicelj« papirja (papir papirnatih vrečk), ki so ga najbolj zavzeti narezali na manjše kose, najbolj pridne pa so na pol prepognjene liste na sredini zašile v preprost zveščič. Tudi učiteljici sva bili drugačni: Maca je vlekla za sabo mamine čevlje z visokimi petami, ogrnjeni v večjo ruto ali kar v prt sva sevali strogost in večjo odločnost, nekje je staknila mapo za redovalnico, ki sva si jo menjali, jaz pa sem premogla celo manjšo beležko in srebrn kemični svinčnik, katerega mi je prinesel bratranec iz Pariza. Ne samo enega, a drugi je bil rjave barve, ki ni bila prav po moji izbiri, a je bil trikotne oblike in zato nekaj posebnega za slovenske in hrvaške prvošolčke. Ponosno vzravnani sva hodili pred »razredom v naravi« in razlagali besede, ki so jih učenci za nama ponavljali in uporabljali v preprostih stavkih. Pa ne samo jezikov, tudi risanja in petja je bilo veliko, da ne omenjam telovadbe. A tu se je naša sloga večkrat zlomila, saj bi bili radi vsi učitelji, ubogal pa ne bi nihče. Dobro, da sta nas vročina in lakota polenili in ko je zadišalo iz kuhinj, mame niso imele težav dobiti otrok za mizo.

Moja sestrična je največkrat kuhala sama, ker se je teta pozno popoldne šele vračala iz službe. To mi je bilo tuje, ker moja mami ni hodila v službo, čeprav jo je pogosto zaposlil šivalni stroj ali so v zimski čas zaropotale pletilke, še posebej pred prazniki, da je imel Miklavž kaj prinesiti. Nekoč je pletla čudovit pulover v norveškem vzorcu, kot je rekla, je bil za sorodnico, jaz sem bila za model in kar razganjalo me je od nevoščljivosti. Ko sem ga dobila jaz za rojstni dan, me je bilo v dno duše sram.

In kako dolgo je živela naša dvojezična šola v Zagrebu? V drugem razredu smo še vztrajali, v tretjem pa smo se deklice kar naprej prepirale, ker bi bile vse učiteljice, ostala pa sta nam samo dva učenčka, Macin brat in moj bratranec. Pa še ta dva sta se nas kmalu naveličala. Prišel je tudi prvi čas osamosvajanja in najbolj pogumni so

že odhajali sami na kopaljšče. Požvižgali so se na poletno dvoriščno šolo. In tako je ugasnila.

Sem pa s študijem uresničila svoje sanje: postala sem učiteljica slovenskega in ruskega jezika. A ker naša knjižica nosi naslov, Kako smo se včasih izobraževali, ne bom odkrivala svojih učiteljskih zgodb, ki so na Jesenicah pognale zanimive korenine za začetnico. Zgodaj sem spoznala, da ljudem ne gre zaupati. Učenci pa kot učenci povsod, izzivajo in čakajo, da jim postavljamo meje. Najlepši spomin z Jesenic je, da sem en cel dan učila svojo sestro in ne vem, katera je bila bolj »važna«, najhujši pa, da mi ni nihče na šoli v juniju uradno povedal, da nimam več službe... Tudi včasih ni bilo vse lepo.

Pa naj se vrnem v svoj prvi razred. Ob tem slovesnem dogodku sem bila obdarjena z lepo spominsko knjigo s pesmico, ki sta mi jo namenila starša: »Zapuščaj srečni čas igračk,...« Dobila sem rjavo torbo, lepše ni bilo mogoče izbrati, ker jih ni bilo na trgu, leseno peresnico, široko, in vse, kar vanju spada. Ko sem si torbo zadela na hrbet, ni bila tako težka, kot so torbe današnjih prvošolčkov. Kar nekaj spominov hranim na to leto. So lepi in prijazni, kot so prijazno žarele v zvezkih zvezdice in pentlje v mojih kitkah, in manj lepi, ko smo za vedno izgubili sošolca. Spomina na prepoved uporabe radirke in sivo knjižico, na kateri je pisalo IZKAZ, sta močna in na žalost precej boleča, kar sem spoznavala skozi leta bolj in bolj. Razreda se ne spominjam, tudi v kateri klopi sem pristala, ne vem, spominjam pa se živih očkov, ki so radovedno iskali poleg »blokarskih« nova zavezništva v še bolj novem okolju z učiteljico, ki se skoraj ni nasmejala. Rada sem jo imela in se je hkrati bala.

Pozna jesen in zima sta si podajali roko. Moje starše je na dvorišču pred hišo čakal težko pričakovani kup premoga, zaklad, ki ga ni bilo mogoče takoj dobiti in smo ga dolgo čakali, mene pa naloga. Po preprostem kosilu smo se lotili vsak svojega kupa, mene je čakala stran lepih štiric. Kuhinjska miza se je hitro spremenila v pisalno, ki je stala pod oknom in je nudila dober razgled na dogajanje zunaj. Pogled mi je pogosto uhajal k staršem, ki sta tiščala v breg samokolnico s premogom v bližnjo drvarnico. Tudi sama sem se lotila dela. Miza je bila očiščena, svinčnik je bil primerno ošiljen in prve tri vrste štiric so kar poletele v zvezek in se šopirile v vsej svoji lepoti. Malo me je že bolela roka, ko sem opravila polovico naloge in na sredino lista se mi je narisala prav čudna štirica. Kaj pa zdaj? Radirke nismo smeli uporabljati, jaz pa nisem hotela s tako nalogo v šolo. Celotna stran je bila napisana, ko sem se lotila nesrečne štirice na sredini

lista. S kazalcem sem narahlo začela drgniti po številki. Ko sem opazila polovični uspeh posebnega radiranja, sem moč drgnjenja povečala, številka je izginjala, enako pa plast lista v zvezku, ki ga tudi nisem smela iztrgati. Nenadoma je moj kazalec pogledal skozi papir in iz krevljaste štirice je nastala velikanska luknjasta katastrofa, s katero sem po odločitvi staršev morala naslednji dan v šolo. Kako se je iztekla zgodba, ne vem, slika luknje v zvezku in splošno razočaranje pa so še živi, kot da se je zgodilo včeraj.

Šolsko leto je hitro minevalo in v spomin se mi je zapisala tudi vsakodnevna pot z Zgornjega Plavža do šole, ki me je čakala na drugem koncu mesta. Hudo je bilo premagovati led in sneg, pločnikov se ne spominjam, spremljali pa so me košati kostanji, redki so bili avtomobili in avtobusi, prej si srečal konjsko ali volovsko vprego. Ko sem si nekoč utirala pot po čobodri in gledala v tla, sem se znašla iz oči v oči z volom, ki je bil »parkiran z vozom« pred današnjo GB. Kljub dolgi in nevarni poti smo takrat hodili v šolo peš brez spremstva staršev. Tudi torb nam nihče ni nosil.

Ob koncu šolskega leta smo zaslužili nagrado za delo: pisanje, lepopis, branje, računanje, risanje, petje, telovadbo, vedenje, morda sem še kaj pozabila. Ocen nismo poznali, razen tistih zvezdic in petk, ki so krasile zvezke. Hudo mi je razbijalo srce, preden je učiteljica poklicala moje ime. Ampak to je bilo čudno, tuje, kot da kliče nekoga drugega. S tresočimi rokami sem listala po izkazu, kjer so se smejale same petke. Da je moje spričevalo odlično, so mi povedali šele doma. Vesela sem bila, tudi ponosna, po svoje pa žalostna, kar sem spoznavala skozi celo obdobje šolanja na Jesenicah in še kasneje.

In kje tiči razlog za žalost? Na drugi notranji strani spričevala je bil prostor, namenjen imenu in priimku učenke in učiteljice. Z drugim je bilo vse v redu, z mojim imenom pa se je malo poigrala. Učiteljica in narava. Ker ji je bilo verjetno moje ime v rojstnem listu predolgo ob prav tako dolgem priimku, me je iz Štefanije preimenovala v Štefko in to sem v šoli ostala med učitelji in sošolci za vedno. Še danes mi zveni tuje in neprijazno, le da sem nestrinjanje prepozno oznanila naglas. Pečat je bil dan!

Me je pa to izučilo za prihodnost, da sem se trudila, da v svojem učiteljskem poklicu učencev in učenk nisem prizadela. Če sem pravična do svoje prve učiteljice, moram priznati, da tega ni storila namerno. Morda bo kdo rekel, da sem malenkostna. A majhna sprememba za učiteljico je pomenila usoden pečat za mlado otroško dušo. Mene! Ime je tvoja identiteta, nosiš ga celo življenje, z njim se rodiš in z njim umreš. To je kot hišna

številka. Kot mati in oče. Navsezadnje tudi zakon to zahteva! In če so me že poklicali ljubkovalno, sem bila vedno Štefi, Štefka pa je bila vedno neka tuja, druga oseba.

Moji spomini na šolanje so drobni, kakor smo bili drobni dečki in deklice v prvih razredih osnovne šole. Šolo in učiteljice smo spoštovali, njihova beseda je bila sveta in tudi doma je imela svojo težo. Res ne spadam v tiste čase, ko so učenci pisali s kredo na tablice, ampak kakšnega razkošja, kot ga nudi današnje izobraževanje, in drugih možnosti nismo imeli, zato smo bili za vsako malenkost zelo hvaležni, pa naj je bila to pravljičica, ki nam jo je učiteljica pripovedovala v nadaljevanjih ob slikah z diapozitivov ali prvo nalivno pero, črno s plastičnim obeskom, rdečim slončkom, ki ga še danes hranim med drobnarijami iz otroštva. Zakaj omenjam nalivno pero? Nalivna peresa so bila pravi zaklad v kasnejših razredih. Naše šolske klopi so imele posebne luknje na zgornji desni in levi strani mize, kamor so bili vstavljeni črnilniki s črnilom, pisali pa smo s kovinskimi peresci, ki smo jih vstavili v posebna držala. Od pomakanja peresa v črnilo so bili naši prsti, kazalec in sredinec, na notranji strani obvezno modri. In packe so kar same skakale v zvezke, samo da si premočno namočil pero v črnilnik. Takrat so prišli na vrsto pivniki ali vsaj časopisni papir, ki je za silo popil črn madež. Spominjam se, da so morali biti svinčniki dobro ošiljeni, enako barvice. To delo je pri nas zelo rad opravljal oče. Konice mojega svinčnika so spominjale na konico kopja.

Današnjim otrokom se niti ne sanja, kako je živeti otroštvo brez televizije, interneta, tablic in pametnih telefonov. Škoda. Bilo je bolj enostavno, preprosto in predvsem lepo in ustvarjalno. Narava nam je bila igrišče. Opazili smo cvetje in slišali žvrgolenje ptic, celo trkanje žolne, svobodno smo obirali jagode in borovnice, ne da bi se bali klopov, bližnja korenina je postala puška in fižolovka kopje. Domišljija je res dobivala krila na vsakem koraku. Ko bi mogla združiti današnji napredek in včerajšnji dan! Tako vsemogočna pa tudi kot upokojena učiteljica nisem. Mogoče pa se bo kdo zamislil ob naših spominih ali zasanjal v stare čase... Saj zato nastajajo naše zgodbe, da bi nam jih čas ne iztrgal! Zase, za vas in za zanamce, saj brez preteklosti ni sedanjosti in tudi prihodnosti ni brez preteklosti.